

Kemal Efe SAYIN

**İNSAN HAKLARI
AVRUPA MAHKEMESİ KARARLARINDA
DİNİ SEMBOL VE KIYAFETLER**

onikilevha
KİTAP VE DİJİTAL YAYINLAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI BELGELERİNDE DÜŞÜNCE, VİCDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ: GENEL BİR BAKIŞ

1.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	8
1.2. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme	10
1.3. Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildirge	14
1.4. Bölgesel İnsan Hakları Belgeleri.....	18

İKİNCİ BÖLÜM
İNSAN HAKLARI AVRUPA
SÖZLEŞMESİ'NDE DÜŞÜNCE, VİCDAN VE
DİN ÖZGÜRLÜĞÜ

2.1. Genel İlkeler	22
2.2. Kavramlar	24
2.2.1. Düşünce Özgürlüğü	25
2.2.2. Vicdan Özgürlüğü	27
2.2.3. Din ve İnanç Özgürlüğü.....	31
2.2.4. Forum Internum ve Forum Externum.....	36
2.2.4.1. Kökeni ve Tarihsel Gelişimi.....	36
2.2.4.2. İHAS Dokuzuncu Madde Metninde Forum Internum ve Forum Externum	38
2.2.5. Korunan Haklar	41
2.2.5.1. Manevi İç Dünya (Forum Internum)	41
2.2.5.2. Din veya İnançın Açığa Vurulması (Forum Externum) .43	
2.2.5.2.1. Dini Topluluk Hayatı	44
2.2.5.2.2. Din veya İnançın Özel Hayatta Açığa Vurulması. 46	
2.2.5.2.3. İbadet, Öğretim, Uygulama ve Ayin	46
2.2.5.2.4. Din veya İnanç Açığa Vurma Özgürlüğünün Sınırlandırılması.....	48
2.2.5.2.5. Hukuken Öngörülebilirlik	49
2.2.5.2.6. Meşru Amaç.....	50
2.2.5.2.7. Demokratik Toplumda Gereklik.....	51
2.2.5.2.7.1. Farklı Grupların Yararını Uzlaştırmak	52
2.2.5.2.7.2. Takdir Marjı Doktrini	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İNSAN HAKLARI AVRUPA MAHKEMESİ
YARGILAMASINDA DİNİ SEMBOL VE
KIYAFETLER

3.1. Kavram	56
3.2. İşyerinde Dini Sembol ve Kıyafetlerin Giyilmesi	58
3.3. Devlet Okulu Sınıflarında Dini Sembollerin Bulunması	71
3.4. Resmî Belgelerde Kullanılacak Fotoğraflarda Başlı Açık Görünme Zorunluluğu	76
3.5. Güvenlik Kontrolleri	82
3.6. Mahkeme Salonlarında Dini Sembol ve Kıyafetlerin Kullanılması	84
3.7. Kamusal Alanda Dini Sembol ve Kıyafetlerin Kullanımı	89
3.8. Okullar ve Üniversitelerde Dini Sembol ve Kıyafetlerin Kullanımı.	95
3.8.1. Öğretmenler ve Öğretim Elemanları	95
3.8.2. Öğrenciler	97

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İNSAN HAKLARI AVRUPA MAHKEMESİ
YARGILAMASINA YÖNELİK
DEĞERLENDİRMELER

4.1. Laiklik ve Takdir Marjı Doktrini	106
4.2. Forum Internum ve Forum Externum Ayrımının Yargılamada Yol Açtığı Sorunlar	111
4.3. Bir Dönüm Noktası Olarak Lautsi Kararı	117
SONUÇ	125
KAYNAKÇA	131